

EDİTÖRLER

Dr. Öğr. Üyesi Mahir Özhan - Doç.Dr. Mehmet Dağ

COVID-19

SALGINININ SOSYOEKONOMİK ETKİLERİ

Gazi
kitapevi

"En İyi
Akademi, Bir
Kitaplıktır."

COVID-19 SALGINININ SOSYOEKONOMİK ETKİLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Mahir ÖZHAN
Doç.Dr. Mehmet DAĞ

© Gazi Kitabevi Tic. Ltd. Şti.

Bu kitabın Türkiye'deki her türlü yayın hakkı Gazi Kitabevi Tic. Ltd. Şti'ne aittir, tüm hakları saklıdır. Kitabın tamamı veya bir kısmı 5846 sayılı yasanın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan firmanın ve yazarlarının önceden izni olmadan elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılamaz, yayınlanamaz, depolanamaz.

ISBN • 978-625-7216-80-7

1. Baskı • Ekim, Ankara 2020

Dizgi/Mizanpaj • Sıla ÇAYLAN

Kapak Tasarım • Gazi Kitabevi

Gazi Kitabevi Tic. Ltd. Şti.

Yayıncı Sertifika No: 44884

Merkez

📍 Bahçelievler Mah. 53. Sok. No: 29 Çankaya/ANKARA
☎ 0.312 223 77 73 - 0.312 223 77 17
📞 0.544 225 37 38
📠 0.312 215 14 50
🌐 www.gazikitabevi.com.tr
✉ info@gazikitabevi.com.tr

Meğaza

📍 Döğol Cad. No: 49/B Beşevler/ANKARA
☎ 0.312 213 32 82 - 0.312 213 56 37
📠 0.312 213 91 83

Sosyal Medya

📘 gazikitabevi
📧 gazikitabevi
📺 gazikitabevi

Vadi Grafik Tasarım Reklam Ltd. Şti.

Sertifika No: 47479

Matbaa

📍 İvedik Organize Sanayi Bölgesi 1420 Caddesi
No: 58/1 Yenimahalle / ANKARA
☎ 0.312 395 85 71

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM I

COVID 19 'UN TÜRKİYE VE DÜNYA EKONOMİSİNE ETKİSİ

Ali Savaş ALTUNÇ ve Hüseyin YILMAZ.....1

BÖLÜM II

OSMANLIDAN CUMHURİYETE SİİRT'TE BULAŞICI HASTALIKLAR

Abdurrezzak ÇELİK.....29

BÖLÜM III

COVID 19 PANDEMİ SÜRECİNDE SOSYAL DEVLETİ YENİDEN DÜŞÜNMEK

Dr.Öğr.Üyesi İbrahim Halil Güzel.....41

BÖLÜM IV

COVID-19'DA SAĞLIK VE EKONOMİ - POLİTİK: GLOKALLEŞME

Dr. Öner GÜMÜŞ, Doç.Dr. Abdullah Burhan BAHÇE, Öğr.Gör. Dilek GÜMÜŞ ve Ezgi BAHÇE61

BÖLÜM V

PANDEMİ İLE GÜNDELİK HAYATI YENİDEN DÜŞÜNMEK

Dr. Mehmet TAN ve Dr. Mehmet TAYANÇ81

BÖLÜM VI

COVID 19'UN İŞGÜCÜ PİYASALARINA ETKİLERİ

Dr.Öğr.Üyesi Semih Serkant AKTUĞ.....99

BÖLÜM VII

COVID 19 SALGINI SÜRECİNDE TÜRKİYE'DE YAPILAN VERGİSEL
DÜZENLEMELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Öğretim Görevlisi Şahin AY.....117

BÖLÜM-II

OSMANLIDAN CUMHURİYETE SİİRT’TE BULAŞICI HASTALIKLAR

Abdurrezzak ÇELİK¹

1. GİRİŞ

Selçuklu Devletinden miras kalan topraklarda kurulan Osmanlı Devletinde sağlık kurumları görünüm ve uygulama bakımından Selçuklu döneminin bir devamıdır. Sağlık kurumları, devlet adamları veya zengin kişiler tarafından vakıflar aracılığıyla topluma hizmet sunan yapılardır. Osmanlının XIX. yüzyıla kadar düzenli ve planlı bir sağlık politikası olmamıştır. Avrupa’da sağlık politikalarında meydana gelen gelişmelerden Osmanlı Devleti de etkilenecek III. Selim döneminde sağlık alanında ilk çalışmalar başlatılmıştır. Askeri alanda başlanan yenileşme hareketlerine paralel olarak sağlık alanındaki ıslahat hareketleri bu dönemde gelişmiştir. 1799 yılında ordunun sağlık ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla Levent Çiftliği kışlasında devletin ilk çağdaş hastanesi olan Levent Çiftliği Hastanesi açılmıştır. Bu hastane 1808 yılında Yeniçeriler tarafından ortadan kaldırılmıştır. Sağlık alanındaki ikinci hastane Selimiye kışlasında 1800 yılında açılmıştır. Osmanlının deniz kuvvetlerinde de 1806 yılında bir Deniz Tıp Okulu açmıştır. Yine bu dönemde Avrupa’da yayımlanan önemli tıp kitapları sağlık alanında ıslahatlara katkı sağlamak amacıyla Türkçeye çevrilerek basılmış, çeşitli tıp dergileri ve tıbbi araçlar ülkeye getirilmiştir. Sağlık alanındaki yenileşme hareketleri II. Mahmud döneminde de devam etmiştir. Devletin hastane adını taşıyan ve 1845 yılında hasta kabul etmeye başlayan ilk vakıf hastanesi İstanbul’da açılan Bezmiâlem Valide Sultan Vakıf Gureba Hastanesi bu dönemde açılmıştır. Yine bu dönemde askeri

¹ Siirt Üniversitesi, celik5686@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-1128-534X

kışlalarda birçok hastane faaliyete geçmiştir (Çelik 2019: 195-196).

XIX. yüzyılda meydana gelen bulaşıcı hastalıklar devletlerin sağlık alanından yeni yatırımlar yapmasında önemli bir etken oluşturmuştur. Kolera ve veba gibi hastalıklar birçok insanın ölümüne neden olmuştur. Bulaşıcı hastalıkların getirdiği ölümler ve sağlık alanında yapılan modern anlamdaki gelişmelerle karantina teşkilatının temelleri atılmıştır. Bulaşıcı hastalıkların neden olduğu ölümler devletlerin birbiriyle iş birliği yapmasını sevk etmiştir. Osmanlı toprakları dışında meydana gelen salgınlara karşı tedbir olarak karantina teşkilatı ve karantina meclisi kurulmuştur (Çavdar ve Karcı, 2004: 259).

Osmanlı Devleti'nde yaygın sağlık hizmetleri belediyeler aracılığıyla halka sunulmaya başlanmıştır. Bu yöndeki ilk yasal düzenleme 7 Temmuz 1870 yılında yayımlanan Tababet-i Belediye'nin İcrasına Dair Nizamname'dir. Bu nizamnameyle belediyelere sağlık personeli tayin edilmesi ile dışarıdan tıp eğitimi alanlara çalışma izni verme imkânı sağlanmıştır. Yine 1870 yılında belediye meclislerinde müşavir üye olarak bir hekimin bulunmasını öngören İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi yayımlanmıştır (Çavdar ve Karcı, 2004: 260).

2. OSMANLI DÖNEMİ SİİRT SANCAĞINDA SAĞLIK

Siirt sancağında sağlık hizmeti belediyelerde görevlendirilen doktor tarafından veriliyordu. Sancakta meydana gelen bulaşıcı hastalıklarla mücadele kapsamında askeri kışlalardaki doktorlar ve sağlık personeli de görevlendiriliyordu. Siirt sancağında ilk doktor kadrosu tahsisi 1873 yılında kararlaştırılmıştır. Sancağa doktor olarak 2 Eylül 1882 tarihinde Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane mezunu Hayrullah Efendi'nin ataması yapılmıştır (Seçkin, 2006: 286). Siirt Belediye tabibliği görevinde Müslümanların yanı sıra Misak Karabet Efendi ile Vatos Banyan Kigork Efendi gibi Gayrimüslimler de görev yapmışlardır. Ancak her ikisi de bölgedeki Hıristiyanları ve Ermenileri kışkırttıkları gerekçesiyle zaman zaman bir takım soruşturmalar geçirmişlerdir (BOA, DH. MKT 32/4 (H) 29 Z 1310; BOA, DH. ŞFR. 183/81, (R) 25 Te 1311; BOA, DH. ŞFR. 184/41, (R) 07 Ts 1311).

Bu dönemde ülkenin birçok yerinde olduğu gibi Siirt'te de karşılaşılan en büyük sağlık problemlerinden bir tanesi başta çiçek ve kolera gibi salgın hastalıklar olmuştur. 1889/1890 yılının kış aylarında Siirt'te görülen çiçek salgınına karşı Siirt mutasarrıfı Said Paşanın önderliğinde çok ciddi bir mücadele yapılmıştır. Erzurum'dan getirilen aşı kalemleriyle başta belediye tabibi olmak üzere diğer memurların özverili çalışmasıyla hastalıkla mücadele edilmiştir (BOA, DH. MKT. 1717/55, (H) 22 Ş 1307; BOA, DH. MKT. 1721/84, (H) 11 N 1307).

Kış aylarında olması nedeniyle ulaşımda yaşanan güçlüklerle rağmen görevliler köy köy dolaşarak salgın hastalıkla mücadele etmeye çalışmışlar- sa da ahalinin bilinçsiz davranışları nedeniyle şehir ve kasabalarda çocuk- lara aşı yapılamadığı zamanlar da olmuştur. Salgının kış mevsimine denk gelmiş olması ölümlerin trajik rakamlara ulaşmasını engellemiştir. Halkın çiçek salgınına karşı bilinçlendirilmesi amacıyla Bitlis Vilayet Gazetesin- de birtakım makalelere yer verilmiş ve hastalığa karşı bir takım korunma ve tedavi yöntemleri hakkında bilgiler verilmiştir (Bitlis Gazetesi, Sayı 179, (H) 13 Ca 1307).

Bitlis Vilayet Gazetesinde bu yönde birden fazla ilan verilmiştir. Bu ilanlarda halkın bilinçlenmesi için gerekli tüm açıklamalar yapılmıştır. Sancakta görülen çiçek hastalığı hakkında 4 Şubat 1890 tarihli gazetede verilen bilgiler şöyledir. Siirt sancağında vuku bulan çiçek hastalığı için bir belediye tabinin aşı kalemleriyle birlikte görevlendirildiği, gerekli aşı kalemlerinin işin aciliyetine binaen Erzurum Vilayeti'nden istendiği, mu- tasarrıf Said Paşa'nın hastalıkla mücadele kapsamında gerekli tedbirleri aldığı, gönderilen malzemelerin yerinde kullandığı, salgının kış aylarında olunması nedeniyle köylere ulaşımda çekilen tüm zorluklara rağmen me- murlara verilen görevlerin layıkıyla yerine getirdiği belirtilmiştir. Ayrıca ahalinin bilinçsiz davranışları nedeniyle şehir ve kasabalarda çocuklara aşı yapılamadığı, salgının kış ayında olmasının insan ölümlerinin az olmasın- da etken olduğu, yaz aylarında olması halinde ise daha büyük sayıda ölümler- in meydana geleceği yönünde açıklamalar yapılmıştır.

Yine aynı gazetede çiçek hastalığının neden olduğu çibanelerin tedavisi için birkaç terkip verilmiştir. Buna göre;

“Birinci Terkip: 5 gram hâmiz-i fenik (fenol), 40 gram zeytinyağı, 60 gram yıkanmamış tebeşir tozu;

İkinci Terkip: 5 gram hâmiz-i fenik (fenol), 40 gram zeytinyağı, 40 gram temizlenmiş nişasta;

Üçüncü Terkip: 40 gram temol, 40 gram zeytinyağı, 60 gram yıkanmış tebeşir tozu;”

Bu terkiplerden herhangi birinin kullanılarak hastalıktan kaynaklanan çıbanların üzerine sürülmesi halinde 8-10 gün içerisinde yaraların tedavi olacağı ve bu terkiplerin 600 hasta üzerinde tecrübe edildiği de belirtilmiştir (Bitlis Gazetesi, Sayı 179, (H) 13 Ca 1307).

Sancakta görülen diğer bir hastalık kolera salgını olmuştur. Bitlis Vilayet Gazetesinin 4 Şubat 1890 tarihli nüshasında hem koruyucu hem de tedavi amaçlı birtakım tavsiyeler yer almıştır. Buna göre;

“1. Aile fertlerinden birisinin ishali varsa en kısa sürede doktora muayene olacak, doktor bulamaması halinde birinci tertipte gösterilen ilaçtan bir küçük kaşık almak zorundadır.

2. Her şahıs göğsünü güzelce örtecek fanila kuşağını vücudun etrafına iki kere sarıp soğuk almamaya dikkat etmelidir.

3 Ham meyve yemekten uzak durulacak ve olmuş meyveleri nadiren yiyecek asla yoğurt yenmeyecek.

4. Soğuk su, ekşi ve soğuk meşrubatlar içilmeyecek mümkün olduğu kadar alkol içmekten uzak durulacak.

5. Yine ishal veya kabız olanlar yukarıda tavsiye olunan hususlara uya-cak ve mideyi çok yemekle doldurmamalıdır. Kolera ortaya çıktığı zaman herkes ilan olunan tedbirlere riayet edecek ve mümkün olduğu kadar sebze, et ve balık yemekten uzak duracaktır. Özellikle et yemek yerine daha hafif yemekleri tercih edecektir.

6. Pencerelerdeki kafesler aracılığıyla odaların havaları sabah ve akşam yenilenmelidir.

7. Herkes geceleyin veya gündüzün çok yorulmaktan uzak duracak, gece havasından kendini muhafaza edecek.

8. Kolera illetine yakalanmaktan korkanlar 3, 4, 5, 6, 7 ve 8 numaralı tertiplerde tavsiye edilen ilaçların birisinden gösterilen miktarda ilaçları almalıdır.

9. Kolera müddetinde hanenin bütün odaların günde iki defa hamız-ı fenin, hamız-ı bor kireç kaymağı demir sülfatosu bakır sülfatosu gibi mevad ile tütsülemek lazımdır.” Şeklinde bilgiler verilmiştir.

Aynı tarihli gazetede koleranın belirtilerine ilişkin bilgilere de yer verilmiştir. Belirtiler 1875 yılında Suriye’de meydana gelen kolera salgınında görev yapan doktor tarafından tespit edilip ilan edilmiştir. Tespit edilen belirtiler;

“1. Kolera hastalığı adi bir ishal ve ağrısız olarak karın şarılıtı ile kötü olup genelde vahim görünmeyen bu hal üzerine doktora hemen edilmediğinden hastalık gittikçe şiddetlenir ve vahim bir duruma gelir. Doktor gelinceye kadar hastalığın artık önüne geçmek zor olur.

2. Vücudun özellikle derisi soğuk ve yumuşak olup artık hiçbir elastığı kalmaz. Ellerin derisi sanki su içinde hayli zaman bulunmuş gibi çürümüş olur. Uç taraflarıyla alet-i tenasüliyenin rengi az çok mavi olur.

3. Bundan başka etrafın vakten fe vakten alt üst taraflarında şiddetli ağrular hissedilir (Bitlis Gazetesi, Sayı 179, (H) 13 Ca 1307).

4. Vücut halsizliği meydana gelir. Ses boğuk olur. Gaita kendiliğinden ihtiyaç olmadan çıkar. İfraz yolu kesilip veya bilküllüye tevakkuf eder. Hararet söndürülemeyecek kadar şiddetlenir. Bu görünen belirtilerden başka çok ızdırap çekilir.

5. İstifrağ ve ifraz olunan maddeler renksiz olup bazı zamanlarda balmumu renginde olur.

6. Gözler çekilir içine banar, burun ince ve uzun olup yanıklarda za-yflar.

7. Kuvve-i hissiyeye haleltari olmuyor. Fakat hastaların kısmı zamanında fevkaledede adem-i hüsin müşahade olunuyor.

8. Nabız hissedilmiyor. Kalp atışları fark edilmiyor ve iş bu son müddet kan sath-ı bedenden çıkılıp bu suretle hasta yavaş yavaş ikmal-i infas-ı

hayat eder.” Şeklinde hastalığın belirtileri hakkında bilgiler ilan edilmiştir (Bitlis Gazetesi, Sayı 180, (H) 20 Ca 1307).

11 Şubat 1890 yılındaki gazetede kolera hastalığının aşamaları açıklanmıştır. Bu hastalığın dört saatten dört güne kadar değişiklik gösterdiği belirtilmiştir. Hastalığın üç aşamasının bulunduğu, bunlardan ilkinin hafif, ikincisinin şiddetli ve üçüncüsünün ise eşet olduğu yönünde bilgiler verilmiştir. Bu aşamaların belirtileri;

“Birinci aşamadaki belirtiler; gaita sarı renkte ve ağrısız olarak karnın burulduyuyla vuku bulan ishal.

İkinci aşamadaki belirtiler; daha sık ishal, hararet, halsizlik ve baygınlık geçirmek, neklisat-ı uzliye.

Üçüncü aşamadaki belirtiler; su şeklinde renksiz ifrağat ifraz yolu tevkiif.” şeklindeki belirtiler ayrıntılı açıklanmıştır (Bitlis Gazetesi, Sayı 180, (H) 20 Ca 1307).

Yine aynı tarihli gazetede kolera hastalığı geçirenler için çeşitli tedavi yönetmeleri ilan edilmiştir. Belirtilen şekilde yapılacak tedavi hastalığın iyileşme sürecini etkilemektedir. İlanda belirtilen ilaçların bazıları şöyledir.

“1. Bir gram afyon ruhu, 10 eski konyak, 50 portakal çiçeği suyundan yapılacak ilaç her iki saatte bir kahve kaşığı miktarında alınmalıdır.

2. İki afyon boyası, bir budu kurmayı, 10 kibrit itri, 20 damla nane yağından yapılacak ilaç günde üç kere yirmi damla şeklinde kullanılmalıdır.

3. Üç hamizi salislik, kına hasasından yapılabilir.

4. Altı safsafid süt, doksan melisa suyu, otuz papatya şerbeti, on rom karışımı her iki saatte bir çorba kaşığı kadar alınacaktır” yönünde ilaç tavsiye edilmiştir (Bitlis Gazetesi, Sayı 180, (H) 20 Ca 1307).

Hastalıklarla mücadelede basının kısa sürede birçok kişiye ulaşması aktif olarak kullanılmıştır. Böylelikle halkın bilinçlenmesi ve hastalıklara karşı korunması ilan yoluyla açıklanmıştır.

Siirt sancağı ve çevresinde çiçek hastalığıyla mücadele kapsamında çocuklara çiçek aşısı yapılmıştır. 1898 yılı Aralık ile Şubat ayları arasında Siirt sancağında 114 çocuğa aşı yapılarak mücadelede ilk adım atılmıştır (BOA, DH. MKT. 2214/130, (H) 15 S 1317). 1899 yılında Siirt Merkez ve Eruh kazasında 75 çocuğa, 1900 yılında Siirt Merkez ve Şirvan kazasındaki çocuklara, 1901 yılında Siirt Merkez kazasında 15 çocuğa çiçek aşısı yapılmıştır (BOA, DH. MKT. 2230/73, (H) 29 Ra 1317; BOA, DH. MKT. 2375/63, (H) 21 Ra 1318; BOA, DH. MKT. 2481/114, (H) 20 M 1319). Yine 1901 yılının Temmuz ayında Siirt sancağında rüşdiye ve ibtidae mekteplerinde okuyan 65 talebeye ve ahaliden 375 çocuğa, aynı yılın Eylül ayı boyunca 500 çocuğa aşı yapılmıştır (BOA, DH. MKT. 2507/62, (H) 21 Ra 1319; BOA, DH. MKT. 2523/45, (H) 01 Ca 1319). 1902 yılında Siirt Merkez ve Garzan kazasındaki çocuklara çiçek hastalığıyla mücadele kapsamında aşı yapılarak hastalığın önüne geçilmeye çalışılmıştır (BOA, DH. MKT. 508/68, (H) 13 S 1320; BOA, DH. MKT. 550/67, (H) 23 R 1320).

Siirt'te görülen bir diğer salgın hastalık kolera olmuştur. Özellikle çevre vilayetlerde görülen kolera hastalığına karşı karantina uygulaması da yapılmıştır. Musul'da 1889 yılının sonuna doğru baş gösteren kolera salgını Musul'la hudut olan şehirleri de tehdit etmiştir. Musul'un Siirt sancağıyla hudut olması nedeniyle uygun yerlere kordonlar çekilerek karantina oluşturulması ve Sıhhiye Nezaretince bu kurulan kordonlarda Siirt sancağında görev yapan belediye tabibinin görevlendirilmesi istenmiştir (BOA, DH. MKT. 1674/62, (H) 22 Ra 1307). Ancak Musul'da görülen kolera salgınının alınan tedbirlere rağmen Siirt'e ulaşması engellenememiştir. 1890 yılında Siirt'te görülen kolera salgını çok sayıda insanın ölümüne neden olmuştur. Salgına karşı ihtiyaç duyulan doktor ve diğer sağlık personeli talebini karşılamak için sancağa yakın askeri birliklerde bulunan tabiplerin gönderilmesi ve gerekli tedbirlerin alınması istenmiştir. Yapılan çalışmalar neticesinde Siirt'in doktor ihtiyacı Şükrü Efendi'nin görevlendirilmesiyle giderilmeye çalışılmıştır (BOA, DH. MKT. 1746/57, (H) 09 Z 1307; BOA, DH. MKT. 1746/137, (H) 14 Z 1307; BOA, DH. MKT. 1748/63, (H) 20 Z 1307).

Sağlık hizmeti belediyede görevlendirilen doktorlar tarafından yapılmıştır. Bulaşıcı hastalıkların görülmesiyle bazen merkezden yapılan atamalar, bazen de en yakın askeri birlikteki doktor ve sağlık personeli görev-

lendirilerek hastalıklara karşı mücadele edilmiştir. Bu dönemde devletin içinde bulunduğu zor durum, halkın alınan tedbirlere kayıtsız davranması, hayat koşullarının zorluğu gibi nedenler, bulaşıcı hastalıklar neticesinde birçok insanın ölümüne sebep olmuştur.

3. SİİRT'İN BAĞIMSIZ BİR VİLAYETE DÖNÜŞMESİ

Siirt sancağı 24 Ocak 1918'de aralarında eski belediye reisi, müftü, idare azaları ve tüccarlardan oluşan bir heyet, Dâhiliye Nezaretine çektikleri telgrafla livanın merkeze bağlı nahiye ve köylerinden başka beş kazasının bulunduğunu, livanın bu güne kadar iyi bir şekilde idare edilmediğini ifade ederek bağımsız bir sancak olmasını istemişlerdir (BOA, DH. İ. UM. EK. 46/26 (H) 23 R 1336;).

Yapılan çalışmalar neticesinde 22 Ağustos 1920 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilen kanun tasarısıyla Siirt'in idari durumu değiştirilerek müstakil bir sancak olarak idaresine karar verilmiştir (Babaoğlu-Çelik, 2018:537). Söz konusu kanun tasarısı 26 Eylül 1920 tarihinde Meclis tarafından kabul edilmiş ve 28 Şubat 1921 tarihinde Ceride-i Resmîye (Resmî Gazete)'de yayımlanmasıyla yürürlüğe girmiştir (BCA, 30.18.1.1/1.10.10, (M) 22.08.1920; Şaşmaz, 2014: 153; Obuz, Mayıs 2017: 265).

1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 10. maddesinde "Türkiye, coğrafi vaziyet ve iktisadî münasebet nokta-i nazarından vilâyetlere, vilâyetler kazalara münkasem olup kazalar da nahiyelerden tereküp eder" hükmü ile idari yapılanma yeniden düzenlenmiştir. 1921 Anayasasında düzenlenen hükümlere göre, liva/sancak teşkilatı ortadan kaldırılmıştır (Teşkilatı Esasiye Kanunu", Ceride-i Resmîye, Nu: 1, (R) 07 Şu 1337). Anayasanın kabul edilmesiyle yürürlüğe giren yeni idari düzenleme 1923 yılı Ekim ayının ilk haftası Dâhiliye Vekâletince yayımlanan bir genelge ile müstakil ve mülhak livalar/sancaklar vilayete dönüştürülmüştür. Aynı genelgeyle mutasarrıfların da artık vali olarak adlandırılmasına karar verilmiştir (Obuz, 2017: 21). 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilanından sonra ülkenin idari yapılanmasında gerçekleştirilen düzenlemelere bağlı olarak Siirt'in idari yapısı 1918 yılındaki şekline bağlı kalınarak altı kaza ve dokuz nahiyeden meydana gelmiştir.

4. CUMHURİYET DÖNEMİ SİİRT’TE SAĞLIK

Siirt’te Cumhuriyet Döneminde sağlık yatırımları yapılmıştır. Siirt Merkez ilçe ile Pervari, Eruh, Beşiri ve Garzan kazalarında 1927 yılında sağlık hizmetleri birer dispanser ile yürütülmekteydi (Türkiye Cumhuriyet Devlet Salnamesi 1926-1927: 901). 1929 yılına gelindiğinde Siirt’in sağlık sorunlarını çözmeye yönelik adım atılarak Memleket Hastanesi adında Siirt Devlet Hastanesi kurulmuştur (Obuz, 2017: 183). Hastaneye 1933 yılında 15 kişilik yataklı bölümü eklenerek sağlık sorunlarında yeni bir döneme geçilmiştir. Hastanenin yataklı bölümü 1958’de genişletilerek 75 yataklı, 1968’de 200 yataklı olarak faaliyetlerini sürdürmeye devam etmiştir (Demir, 2016: 100-101).

Memleket hastanesinin faaliyet geçmesiyle Siirt’in sağlık sorunları çözülememiştir. Nitekim hastaneye yeterli miktarda uzman doktor ve sağlık personeli atanmamış, hastanenin sağlık malzemesi de ihtiyacı karşılayacak düzeye gelmemiştir (Coşkun: 2018). Şehir ahalişi çekilen sıkıntıları her fırsatta dile getirmeye çalışarak çözüm yollarını aramıştır. Ancak ülkenin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntılar nedeniyle ödenek ve kadro sorunu aşılammıştır (Demir, 2016:101-102). Bu tür sıkıntılar kentte yayınlanan yerel gazetelerde de zaman zaman gündeme getirilmiş ve bu yolla halk sağlığı konusunda farkındalık oluşturulmaya çalışılmıştır (Babaoğlu-Olgun, 2015: 68).

Şehrin bulunduğu coğrafi koşullarına bağlı olarak sıcak ve kurak iklimi, alt yapısındaki yetersizlik ile etrafı akarsularla çevrili olmasına rağmen yeterli olmayan yatırımlar nedeniyle çekilen su sıkıntısının da etkisiyle şehirde birçok bulaşıcı hastalı görülmesine sebebiyet vermiştir. Şehirde sıtma, trahom, verem, tifo, tifüs, frengi gibi hastalıklar görülmüştür. Susuzluk nedeniyle trahom hastalığı şehirde yaygın olarak görülmüştür. Hatta hastalık derecesi öyle vahim olmuştur ki sokakların kör genç, ihtiyar, kadın ve çocuklarla dolu olduğu belirtilmiştir (Obuz, 2017:186).

Sıtma hastalığı şehirdeki yaygın görülen diğer bir hastalıktır. İklim şartlarının sivrisineklerin üremesine elverişli olması sıtma hastalığının artmasına etken olmuştur. Sıtma ilacının temininde yaşanan zorluklar yanında sağlık hizmetlerinin yetersizliğinin de eklenmesiyle sıtmaya yakalanan hastalar ölümlü vakalarla sonuçlanmıştır (Demir, 2016: 103, Obuz, 2017: 187).

Ülkenin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntıların etkisiyle şehir ahali-
sinin çektiği maddi sıkıntıların yol açtığı yetersiz beslenme verem hasta-
lığının etkili olarak şehirde varlığını göstermiştir. Veremin sebep olduğu
zararın etkisiyle hastalarda zayıflık, yüzde solma, halsizlik ve bulanık gör-
me gibi belirtiler görülmüştür. Verem hastalığının etkisi çocuklarda daha
etkili olmuş ve meydana gelen ölümlü vakaların çokluğu nedeniyle bebek
mezarlığı denilen mezarlık ortaya çıkmıştır (Obuz, 2017: 187).

Şehirde çiçek hastalığı ve tifüs hastalığı halkın maruz kaldığı diğer has-
talıklar arasında olmuştur. 1944 yılının Şubat ayında şehirdeki tifüs salgı-
nı nedeniyle okullar ve kahvehaneler on gün süreyle kapatılmıştır. Yine
salgının yayılmasında etken olduğu düşünülen havuzlu hamamlar sıkı bir
denetime tabi tutulmuştur (Obuz, 2017: 188).

5. SONUÇ

Osmanlı ve Cumhuriyet dönemleri sağlık koşulları bakımından Siirt
için oldukça sıkıntılı geçmiştir. Şehrin bulunduğu coğrafyaya bağlı olarak
iklim şartlarının zorluğu bulaşıcı hastalıkların yoğun olarak yaşanmasına
neden olmuştur. Halkın refah düzeyinin düşük olması, hastalıkların yoğun
olarak görülmesine ve can kayıplarına yol açmıştır. Şehirdeki uzman dok-
tor, sağlık personeli eksikliği ile tıbbi malzeme yetersizliği hastalıklardan
meydana gelen zararın artmasına zemin hazırlamıştır.

Ülkemizde bulaşıcı hastalıklarla mücadele kapsamında sağlık alanında
oluşturulan birimler ve aşı politikasıyla XXI. yüzyılda verem, sıtma, tifüs,
trahom gibi bulaşıcı hastalıkların önüne geçilmiştir. XXI. yüzyıla kadar
Siirt'te yaygın bir sağlık hizmeti olmamasına karşın şehirde kurulan tıp
fakültesi ve eğitim ve araştırma hastanesi, gelecekte yaygın bir sağlık hiz-
metinin verileceğinin umut ışığı olmuştur. Bu ışık, geçmişi unutturacak ve
ileride meydana gelebilecek bulaşıcı hastalıklarla mücadelede daha etkin
bir politika izleneceğinin umudunu güçlendirmiştir. Böylece şehrin sağlık
alanında aydınlık bir geleceğe doğru emin adımlarla başlanılan yeni dö-
nemle birlikte Siirt'in makûs talihinde değişme sinyalleri kendini göster-
meye başlamıştır.

KAYNAKÇA

ARŞİV BELGELERİ

Başbakanlık Kararlar Daire Başkanlığı (1920-1928)

Bitlis Gazetesi, Sayı 179, (H) 13 Ca 1307, (04 Şubat 1890).

Bitlis Gazetesi, Sayı 180, (H) 20 Ca 1307, (11 Şubat 1890)

Ceride-i Resmiye, (R) 28 ğu 1337, (28 ğubat 1921).

Dâhiliye İdare-i Umumiye Ekleri

Dahiliye Nezâreti Mektubî Kalemî

Şifre Kalemî Belgeleri

Türkiye Cumhuriyet Devlet Salnamesi 1926-1927

TELİF ESERLER

Babaoğlu R., Olgun S., Siirt Basın Tarihi: Bibliyografik Bir Döküm, Turkish Studies: international Periodical For The Languages, Literature and History of Trkish or Turkic, 10/15, ss. 57-78.

Babaoğlu R., Çelik A., Cumhuriyet İdaresine Geçiş Sürecinde Siirt'te Demografik Göstergeler, Tarih Okulu Dergisi (TOD), 11/34, ss. 529-563.

Coşkun, Y., (2018), 1960-80 Döneminde Meclis Gündeminde Siirt İlinin Sorunları, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, SUSBİD, 11:1, ss. 1-21.

Çavdar, N., Karcı, E., "XIX. Yüzyıl Osmanlı Sağlık Teşkilatlanması"na Dair Bibliyografik Bir Deneme", Electronic Turkish Studies, C. 9, S. 4, 2014, s. 255-286.

Çelik, A., Tanzimattan Cumhuriyete Siirt, Emin Mat., Siirt 2019.

Demir, Ş., (2016). Cumhuriyet Döneminde Siirt. Düzey Yayınevi, İstanbul.

Obuz, Ö., Siirt'in Cumhuriyet Serüveni (1923-1950) Gelenek, Modernite, Milli Kimlik, Akıl Fikir Yayınları, Eylül 2017.

**COVID-19 SALGINININ
SOSYOEKONOMİK ETKİLERİ**

Seçkin, B.S. Başlangıçtan Günümüze Siirt Tarihi, İstanbul Siirtliler Derneği, İstanbul 2006.

Şaşmaz, M., *Türkiye'nin İdari Taksimatı (1920-2013)*, C. XIII, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014.